

KİTAP İNCELEMESİ: LABİRENT: BATI VE HASIMLARI

BOOK REVIEW: LABYRINTH, THE WEST AND ITS ADVERSARIES

*Neslihan TOPCU ALPARSLAN**

Received/Gönderim: 11.06.2025 – Accepted/Kabul: 29.09.2025

Kitap Künyesi

Yazar: Amin Maalouf

Çeviren: Ali Berktaş

Eser Adı: Labirent: Batı ve Hasımları

Yayınevi: Yapı Kredi Kültür ve Sanat Yayıncılık

Basım Yeri: İstanbul

Basım Yılı: 2024

Sayfa: 286 sayfa

ISBN: 978-975-08-6242-7

Amin Maalouf, *Labirent: Batı ve Hasımları* isimli eserinde Batı'nın küresel üstünlüğüne karşı mücadele ortaya koyan üç ülkeden bahsetmektedir. Bu üç ülke; İmparatorluk Japonyası, Sovyet Rusya ve Çin'dir. Maalouf, geçmişten günümüze Batı'nın üstünlüğüne yönelik mücadeleye girişmiş pek çok ülkenin bulunduğunu ama bunların hepsini kitap bünyesinde ele almanın zorluğundan dolayı eserin bu üç ülkeyle sınırlı kaldığını belirtmektedir. İmparatorluk Japonyası, Sovyet Rusya ve Çin'in mücadelelerini incelerken Maalouf, dışsal çatışmaların ötesinde bu ülkelerin içsel dönüşümüne ve varoluşsal arayışına ışık tutmaktadır.

“Japon Kivılcımları” başlıklı ilk bölüm, Japonya'nın Meiji Restorasyonu ile başlayan yükselme sürecini ve ardından gelen talihsizliklerle gerileme dönemini ele almaktadır. Bölüm, Meiji yönetiminden önce Japonya'nın siyasi olarak istikrarsız bir yapıya sahip olduğunu, yabancı devletlerin baskılarıyla karşı karşıya kaldığını ve toplumda geniş bir memnuniyetsizlik ortamının hâkim olduğunu vurgulamaktadır. Bu koşullar, Japonya'da büyük bir kargaşanın doğmasına zemin hazırlamıştır. Bunun akabinde 1868 yılında on beş yaşında olan Mutsuhito isimli genç bir hükümdar, eski rejimi yıkarak yeni

* Dr., Bağımsız Yazar, E-mail: neslihan.topcu@outlook.com, ORCID: 0000-0002-0822-0062.

Topcu Alparslan, N. (2025). Kitap incelemesi: Labirent: Batı ve Hasımları. *Akademik Açı*, 5(2): 180-184. DOI: 10.59597/akademikaci.1717646.

bir rejim kurmuş ve “aydınlanmış yönetim” anlamına gelen Meiji ismini bu restorasyon dönemi için uygun bulmuştur.

Yazar, Mutsuhito önderliğinde gerçekleşen reformlara bölüm içinde detaylı bir şekilde değinmektedir. Genel itibarıyla Meiji Japonyası, geleneksel feodal yapıyı terk ederek, Batı teknolojisi ve bilimini benimsemiş, güçlü bir sanayi devrimi ile askeri gücünü pekiştirmiştir. Maalouf’a göre Rus-Japon Savaşı’ndan zaferle ayrılması, Japonya’nın başarısını perçinleyen önemli bir gelişmedir. Bu galibiyetten sonra başta Çin ve Güney Kore gibi komşu ülkeler olmak üzere Türkiye, İran, Mısır, Fas, Kafkasya, Kırım ve Hindistan gibi çeşitli yerlerde Japonya’nın bu dönüşümü ilham kaynağı olmuştur. O zamana değin bu ülkeler için Batı’dan başka takip edilecek model yokken, Japonya kalkınma modeliyle örnek teşkil etmiştir.

Japonya’nın düşüşe geçmesinin nedenini ise Maalouf, ülkenin büyük güç konumuna yükseldikten sonra kendini o devrin büyük devletlerinin yaptığını yapmak zorunda hissetmesi olarak açıklamaktadır. Çin’i fethetme girişimi ve ardından ABD’ye saldırı, Japonya’nın ağır bedeller ödemesine yol açmıştır. Japonya’nın özellikle Pearl Harbour saldırısı bir intihar olarak nitelendirilmektedir. Japonya, kısa vadede bölgesel bir güç olarak görünse de bu saldırgan politikalar, ülkenin uzun vadede ekonomik ve askeri olarak büyük bir tahribata uğramasına sebep olmuştur. Yazar, Japonya’nın düşüşünü katı milliyetçi zaafından kurtulamaması olarak özetlemektedir.

“Emekçiler Cenneti” başlıklı ikinci bölümde Sovyetler Birliği’nin içinde yaşanan dinamikler ve bunların Batı’ya etkisi incelenmektedir. Bu bölümde ilk olarak 1917 devrimi, Çarın tahtan çekilmesi ve Marksist-Leninist bir çizgi benimseyen Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği adıyla yeni bir dönemin başlaması üzerinde durulmaktadır. Yazar bu kısımda şuna dikkat çekmektedir, Japonya’nın düşüşünden sonra bu sefer de Batı’ya karşı ezilen tüm dünya halklarına seslenen Sovyetler Birliği pek çok ülkeye ilham kaynağı olmuştur. Mesela; Çin’in Japon hayranlığı, Japonya’nın Çin’e saldırmasından sonra yerini Sovyetler Birliği’ne bırakmıştır. Hatta Sun Yat-sen Sovyetler Birliği’nden yanlarına tam yetkili bir temsilci talep etmiş ve bu talebin üzerine Mihail Borodin Çin’e gönderilmiştir. Buna benzer başka örnekler kitap içerisinde yer verilmektedir.

Sovyetler Birliği’nin dışarıya olan etkisinin yanı sıra Maalouf, birlik içinde yaşananlara da değinmektedir. Özellikle Stalin’in izlediği katı ve saldırgan politikalar, bu bölümün önemli bir odağını oluşturur. Maalouf, Stalin’in otoriter yönetimini ve bunun Sovyet halkı üzerindeki uzun vadeli etkilerini ele alırken, 2. Dünya Savaşı’nda Nazi Almanyası’na karşı verilen mücadeleye de değinmiştir. Bu savaşın, Sovyetler Birliği’nin dünya sahnesindeki yerini pekiştirdiğini ve bu zaferin baskıcı bir lider olmasına rağmen Stalin’e belli bir itibar kazandırdığını belirtmektedir.

Kitap, Soğuk Savaş dönemi boyunca Sovyet Birliği’nin izlediği politikaları da kapsamlı bir şekilde ele almaktadır. Bu dönemde, Sovyetler Birliği’nin küresel güç olma yolundaki stratejileri, özellikle Batı ile olan gerginlikler ve nükleer silahlanma gibi konulara odaklanılmaktadır. Stalin’in

ölümünden sonra Kruşçev, Brejnev ve Gorbaçov gibi liderlerin yönetimindeki değişimler irdelenmektedir.

Maalouf'a göre 1986 yılında yaşanan Çernobil nükleer kazası, ekonomik sıkıntılar, iç siyasetteki uyuşmazlıklar ve sosyalist ülkelerde meydana gelen isyanlar, Sovyetler Birliği'nin gücünü ve istikrarını ciddi şekilde sarsmıştır. Sovyet hükümeti bu sorunlarla başa çıkmaya çalışırken, iç ve dış politikada ciddi gerilemelere yol açan hatalar yapmıştır. Bu zorluklar, nihayetinde Sovyetler Birliği'nin çöküşünün temellerini atmış, Soğuk Savaş'ın sonlarına doğru sistemin içsel çözümsüzlükleri daha belirgin hale gelmiştir. Japonya'nın düşüşünü katı milliyetçilik anlayışına dayandıran Maalouf, Sovyetler Birliği'nin düşüşünü ise iyi işleyen ekonomik bir sistem kuramaması olarak özetlemektedir.

“Çok Uzun Bir Yürüyüş” başlıklı üçüncü bölümde Çin İmparatorluğu'nun yıkılmasının ardından yönetimde yaşananlar ve Çin Halk Cumhuriyeti'nin kurulmasıyla birlikte atılan adımlarla ülkenin bugünkü gücüne dönüşümü anlatılmaktadır. Kitapta öncelikle tarihin hiçbir döneminde Çin'in uzak diyarlara açılmak gibi bir ilgisi olmadığına dikkat çekilmektedir. Hatta bu durum, somut bir olay üzerinden kuvvetlendirilmektedir. 1402 yılında iktidara gelen Prens Zhu Di'nin deniz donanması inşa ederek okyanuslara açılma düşüncesi pek çok yetkili tarafından tevazu ve sadeliği öğütleyen Konfüçyüs öğretisinden bir sapma olarak görülmüş ve prensin ölümünden sonra deniz donanması lağvedilmiştir. Ancak Maalouf'un belirttiği gibi her ne kadar Çin, kendi halinde bir düzen içinde yaşamak istese de değişen dönem ve beraberinde getirdiği şartlar Çin'i başka bir yöne savuracaktır.

Çin'de “yüzyıllık ulusal aşağılanma” olarak anılan 1839 yılında İngiltere ile yaşanan Afyon Savaşı'yla başlayan ve 1945 yılına kadar peşi sıra devam eden Batılılarla, Japonlarla ve Ruslarla gerçekleşen mücadeleler, Çin'in değişimini fitillemiştir. Bu kısımda yazar, Çin'de yaşanan yönetim değişikliği üzerinde durmakla beraber yönetimde yer alan kişileri ve gerçekleştirdikleri reformları büyük ölçüde izah etmektedir.

Maalouf'a göre Çin'in modernleşme sürecinde Sun Yat-sen, Mao Zedung ve Deng Şiaoping olmak üzere bu üç lider önemli bir yere sahiptir. Çin'de imparatorluğun sona ermesi ve 1912 yılında cumhuriyetin ilan edilmesinde Sun Yat-sen öne çıkan bir liderdir. Çin Cumhuriyeti'nin ilk cumhurbaşkanı olan Sun, Çin'de modernleşme ve reform hareketlerini savunmuş ve batılılaşma ile geleneksel Çin kültürünü birleştirmeyi hedeflemiştir.

1949 yılında Çin Halk Cumhuriyeti'nin başına geçen Mao “İleriye Doğru Büyük Sıçrayış”, “Yüz Çiçek” ve “Kültür Devrimi” hamleleriyle Çin'in sosyal ve ekonomik yapısını derinden etkileyen ideolojik ve politik girişimlerde bulunmuştur. Bu hamlelerin her biri, farklı şekillerde Çin'in toplumsal yapısını ve yönetim anlayışını dönüştürmeye çalışmıştı, ancak çoğu zaman beklenenin aksine ağır sonuçlar doğurmuştur.

Mao Zedong'un vefatının ardından, ülke yönetiminde ipleri eline alan Deng Şiaoping, Çin'in modernleşmesinin temellerini atarak büyük bir dönüşüm başlatmıştır. Bilim ve teknolojiye verdiği önem

ve ekonomiyi piyasaya dayalı reformlarla yeniden yapılandırması, Çin'in dünya sahnesinde güçlü bir konum elde etmesine zemin hazırlamıştır. Deng'in liderliğinde "Açıklık ve Reform" politikaları çerçevesinde Çin sadece ekonomik anlamda değil, aynı zamanda küresel etkisi bakımından da önemli bir yükseliş yaşamıştır. O günden itibaren Çin, gelişimine ivme katarak, 21. yüzyılın en güçlü ekonomik güçlerinden biri haline gelmiştir.

Maalouf'un altını çizdiği üzere Çin, tarih boyunca yaşadığı aşağılanma yüzyılının rövanşını almak için bedel ödetmek yerine, akılcı bir stratejiyle ve sağlam ekonomik adımlarla yükselmeyi tercih etmiştir. 19. yüzyıldan itibaren Batı'nın egemenliği altında zorunlu değişimlere uğrayan Çin, şimdi kendi gücünü dünyaya kabul ettirmekte ve eski emperyalist hegemonyalara karşı güçlenerek, ulusal onurunu yeniden kazanmaktadır.

"Batı'nın Kalesi" başlıklı dördüncü bölümde ABD'nin kuruluşu ve küresel bir güç olmasına giden yol analiz edilmektedir. Öncelikle ABD'nin kurulmasındaki bazı avantajlı durumlar ele alınmaktadır. Bunlar, on üç koloninin yerleştiği topraklarda zayıf ve yoksul bir yapılanmanın bulunması ve ABD'nin az sayıda kurucu liderin önderliğinde kurulmuş olması şeklinde belirtilmektedir. Ardından ABD'nin İngiltere'den bağımsız olmak için verdiği mücadele, topraklarını genişletme süreci, başkanların izlediği politikalar, kölelere yönelik kararlar ve ülkede yaşanan iç savaş evresi genel olarak incelenmektedir.

ABD'nin içinde yaşanan gelişmelerden sonra ise yazar, 1. ve 2. Dünya Savaşı ve Soğuk Savaş döneminde ABD'nin izlediği stratejilere değinmektedir. Sovyetler Birliği'nin çöküşüyle birlikte, ABD'nin kapitalizm ve demokrasiye dayalı küresel düzeni şekillendirme çabaları hız kazanmış ve 20. yüzyılın sonlarına doğru dünya politikasının baskın aktörü olmuştur. Soğuk Savaş'ın sonlanmasıyla birlikte, ABD'nin uluslararası ilişkilerdeki etkisi daha da güçlenmiş, dünyanın dört bir yanında ekonomik, askeri ve kültürel bir nüfuz sağlamıştır.

Maalouf, tarihte hiçbir devletin elde edemediği küresel etkiyi ABD'nin başardığını kabul etmekle birlikte, ABD'nin bazı hatalarının da olduğunu belirtmektedir. Maalouf, ABD'nin Afganistan ve Vietnam'a gerçekleştirdiği askeri müdahalelerini ve uluslararası hukuka aykırı bir biçimde yaptığı Irak ve Kosova saldırılarını bu kapsamda eleştirmektedir. Dünya sahnesindeki tek süper güç olma ve küresel düzeyde siyasi ve ahlaki hakemlik yapma iddiaları olan ABD'nin etkisinin kalıcı olması için küresel sorumluluklarını yerine getirmesinin gerekli olduğuna dikkat çekmektedir.

"Yeniden İnşa Edilecek Bir Dünya" başlığı altında beşinci bölümde ise Maalouf, gelecek adına duyduğu bazı endişelerinden bahsetmektedir. Yazar, ABD ve Çin arasında olası bir savaşın son derece yıkıcı olacağını ve her ne pahasına olursa olsun böyle bir çatışmadan kaçınılması gerektiğini hatırlatmaktadır. Ancak savaş tehdidinin yanı sıra, dünyanın halihazırda karşı karşıya olduğu küresel sorunlara da vurgu yapmaktadır. İklim krizi, henüz ne tür etkiler meydana getireceği tam olarak öngörülemeyen teknolojik icatlar ve yapay zekanın hızlı gelişimi gibi problemler, yazara göre insanlığın geleceğini tehdit eden önemli unsurlar arasında yer almaktadır.

Dünyanın ikinci bir Soğuk Savaş ile tanıştığını ve bu kutuplaşmanın derinleştiğini ifade eden yazar, yine de uluslararası ilişkilerde uzlaşmış, kimsenin dışlanmadığı, aşağılanmadığı ve aşağılanmadığı bir dünya fikrine olan inancını sürdürmektedir. Yazar, şu an içinde sıkışıp kaldığımız labirentten çıkılabileceğine dair umudu koruduğunu, ancak bunun için öncelikle yolumuzu kaybettiğimizi fark etmemiz gerektiğini vurgulamaktadır.

Maalouf'un eseri; Batı'nın hasımlarından İmparatorluk Japonyası, Sovyetler Birliği ve Çin'in ve Batı'nın hamisi olan ABD'nin tarihsel süreçlerini ve bu süreçte geçirdikleri değişimleri inceleyerek literatüre önemli bir katkı sağlamaktadır. Eser, yalnızca olay – sonuç eksenini etrafında ilerlememekte, aynı zamanda olaylar esnasında öne çıkan kişilerin kimlik analizleri yapılarak süreçle özdeşleştirilmektedir. Bu yaklaşım ise olayların anlamlandırılmasına yardımcı olmakta ve tarihsel sürecin sadece kurumsal ya da siyasi bir bakış açısıyla değil, aynı zamanda bireylerin ve kişiliklerin etkisiyle de şekillendiğini göstermektedir.

Olumlu yanlarının yanı sıra eserde bazı eksikliklerin olduğunu söylemek mümkündür. Bunlardan biri, Japonya, Rusya ve Çin'in günümüzdeki durumu üzerine bir analiz yapılmamış olmasıdır. Özellikle Çin gibi hala büyük bir güç olan devletin, 21. yüzyıldaki durumunun ele alınmaması önemli bir eksikliktir. Bu durum, İmparatorluk Japonyası ve Sovyetler Birliği örneklerinde olduğu gibi, Çin'in de bir zamanlar Batı'ya karşı mücadele verdiği ve sonrasında gerileyen bir ülke olduğu izlenimini doğurmuştur.

Ayrıca birkaç yerde ABD ve Çin arasındaki savaş olasılığından bahsedilmiş olmasına rağmen bunun dışında eserde, 21. yüzyıldaki ABD ve Çin mücadelesi çok boyutlu bir şekilde ele alınmamıştır. Askeri bir mücadeleden ziyade ekonomik güç dengesi, teknolojik rekabet ve küresel etki alanları gibi bir dizi faktör karşılaştırılabilirdi. Özellikle ticaret savaşları, Tayvan meselesi, dijital güvenlik ve yapay zekâ gibi konular, bu iki ülkenin mücadelesinin dinamiklerini derinden etkilemektedir. Bu bağlamda, Çin'in yükselen küresel etkisi ve ABD'nin bu duruma verdiği tepki mercek altına alınarak okuyucu bu konuda aydınlatılabilirdi.

Bir diğer eksiklik ise eserin son kısmında gelecek için dile getirilen endişelerin kısıtlı bir düzeyde kalmasıdır. Devletleri tehdit eden bölgesel çatışmalar, terör faaliyetleri, siber saldırılar, ekonomik çöküş, doğal kaynak kıtlığı, mülteci sorunu ve dış uzayda yaşanabilecek tehlikeler gibi çok sayıda kritik mesele varken, yalnızca iklim krizi, öngörülemeyen icatlar ve yapay zekaya yer verilmesi ve diğerlerine değinilmemesi dar bir çerçeveye odaklanılmasına neden olmuştur. Bu tür tehditlerin hepsi, küresel güvenlik ve sürdürülebilir düzen açısından büyük birer risk oluşturmakta ve tüm bu faktörlerin birbirine bağlı bir şekilde ele alınması, geleceğe yönelik daha bütünsel bir analiz sunulmasını sağlayabilirdi.

Sonuç olarak Maalouf'un eseri, Batı ve hasımları arasında süregelen mücadeleye yönelik bir perspektif oluşturmaktadır. Eserde bazı eksiklikler olmasına rağmen, Batı ile hasımları arasındaki güç mücadelesine dair merakı olan okurlar için faydalı bir kaynaktır.